

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і менеджменту
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА
БАЗОВА

Методичні рекомендації для здобувачів 3 курсу
(першого) бакалаврського рівня вищої освіти
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
денної та заочної форм навчання

Суми - 2026

УДК 336 +368

Укладачі: Рибіна Л.О., к.е.н, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Маслак Н.Г., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Виробнича практика (базова) Методичні рекомендації для здобувачів 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» денної і заочної форм навчання. Суми, 2026 р. 58 с.

Методичні рекомендації містить вимоги щодо змісту і структури звіту з проходження виробничої практики базової на сільськогосподарських підприємствах та підприємствах інших галузей, банківських установ, страхових компаній та бюджетних установ на основі наскрізної програми практики, порядку складання звіту з практики та його захисту, а також критерії оцінювання результатів проходження практики

Рецензенти:

Полятикіна Л.І., к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування СНАУ

Борисова В.А., д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування СНАУ;

Відповідальний за випуск:

Рибіна Л.О., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування СНАУ.

Рекомендовано до видання науково - методичною радою факультету економіки і менеджменту. Протокол № 10 від 29 квітня 2026 року

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	7
2 ПРОГРАМА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ БАЗОВОЇ	9
2.1 База практики - підприємство	9
2.2 База практики – банківська установа	12
2.3 База практики – страхова компанія	14
2.4 База практики – бюджетна установа	17
3 ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ЗВІТУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ БАЗОВОЇ	20
3.1 Основні вимоги до структури і змісту звіту	20
3.2 Порядок захисту звіту	21
4 КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИКИ	23
5 СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	27
ДОДАТКИ	29

ВСТУП

В умовах автономізації ЗВО в частині формування витребуваних освітньо-професійних програм, від здатності випускника ефективно та вчасно вирішувати поставлені перед ним завдання в межах спеціальності, залежить не тільки його «ринкова вартість», а й рейтинг закладу освіти, що здійснив його підготовку. Вимоги, які висувають роботодавці до кваліфікації (навичок та компетенцій) спеціалістів, визначаються об'єктивними реаліями розвитку економіки, правових та технологічних особливостей сучасного науково орієнтованого виробництва.

Методичні рекомендації розроблені в межах реалізації освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування», в якій міститься система освітніх компонентів, що визначає специфіку підготовки бакалаврів зі спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право», а також відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Сумського національного аграрного університету, затвердженого вченою радою Сумського національного аграрного університету 31 березня 2025 року (протокол №17).

Виробнича практика базова здобувачів вищої освіти є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців в закладах вищої освіти і проводиться на оснащених відповідним чином базах навчальних закладів, а також на підприємствах і в організаціях різних галузей господарства і державного управління.

Виробнича практика базова здобувачів вищої освіти передбачає безперервність та послідовність її проведення при одержанні потрібного достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно програмі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Метою практики є набуття практичних навиків з фінансів підприємства (бюджетної установи, банківської установи, фінансової компанії); закріплення, поглиблення та розширення знань з фахових дисциплін, проведення емпіричних досліджень (збирання інформації та формування відповідної бази виробничих даних), здійснення оцінки фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання та виховання у майбутніх фахівців потреби систематично оновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Основними завданнями виробничої практики базової є:

- формування уявлення про рівень розвитку галузі (сфери), до якої належить база практики;
- закріплення та поглиблення теоретичних знань, здобутих з фахових дисциплін, формування практичних навичок зі здійснення емпіричних досліджень, зокрема, проведення опитувань, самостійної роботи з первинними документами, статистичною звітністю, нормативними документами, спеціальною довідковою та фаховою літературою, Інтернет-джерелами інформації;

- формування уявлення про базу практики, ознайомлення із організаційною, виробничою та управлінською структурами, напрямками роботи та нормативними документами, які регламентують їх;

- вивчення системи економічних показників роботи підприємства та джерел інформації, на підставі яких їх розраховують та аналізують;

- вивчення системи фінансових показників роботи підприємства та джерел інформації, на підставі яких їх розраховують та аналізують;

- ознайомлення з інформаційними системами та технологіями бази практики, які використовуються для внутрішнього забезпечення діяльності та організації взаємовідносин з інституціями фінансового ринку та бюджетної системи;

- збір матеріалу для опанування дисциплін наступного навчального періоду, здійснення студентської науково-дослідної роботи, виступів на семінарах і конференціях, виконання рефератів, тощо;

- формування уявлення про джерела та механізм фінансово-кредитного забезпечення і страхового захисту в АПК на засадах сталого розвитку;

- підготовка звіту та презентація результатів проходження практики.

Проходження практики сприяє формуванню *загальних компетентностей*:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК2);

- здатність планувати та управляти часом (ЗК3);

- навички використання інформаційних та комунікаційних технологій (ЗК5);

- здатність проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК6);

- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. (ЗК8);

- здатність працювати автономно (ЗК12).

Проходження практики сприяє формуванню *фахових компетентностей*:

- здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування) (СК3);

- здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування (СК6);

- здатність складати та аналізувати фінансову звітність (СК7);

- здатність здійснювати ефективні комунікації (СК9);

- здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку (СК11);

- розуміння особливостей фінансово-кредитних процесів та страхування в АПК на засадах сталого розвитку (СК13).

У результаті проходження навчальної практики студент має продемонструвати такі *результати навчання*:

- володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів

господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування) (ПР5);

- застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти (ПР8);

- формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію (ПР9);

- ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем (ПР10);

- застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати (ПР16);

- демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні (ПР18);

- виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань (ПР19);

- ідентифікувати джерела та розуміти механізм фінансово-кредитного забезпечення і страхового захисту в АПК на засадах сталого розвитку (ПР25).

Для проведення виробничої практики базової як бази практик можуть використовуватися сільськогосподарські й інші підприємства різних галузей національної економіки, бюджетні й фінансово-кредитні установи, що знаходяться у Сумській області чи в інших областях України, а також підприємства, організації, установи за кордоном за умови забезпечення базою практики виконання у повному обсязі програми практики.

Здобувачі вищої освіти мають право самостійно, з дозволу кафедри фінансів, банківської справи та страхування або деканату факультету економіки і менеджменту, обирати для себе базу проходження практики і пропонувати її для укладення договору на проведення практики.

Навчальним планом підготовки бакалаврів за спеціальністю D2 «Фінанси, банківська справа та страхування» передбачено проходження здобувачами вищої освіти 3 курсу виробничої практики базової у 6 семестрі тривалістю 4 тижні.

Після завершення виробничої практики базової здобувачі вищої освіти складають і захищають звіти про проходження практики.

Питання щодо змісту і структури форм звітності визначаються Наскрізною програмою практики та робочою програмою (силабусом) практики та лежать в основі даних методичних рекомендацій.

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Практика студентів є невід’ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців в закладах вищої освіти і проводиться на оснащених відповідним чином базах навчальних закладів, а також на підприємствах і в організаціях різних галузей господарства і державного управління.

Виробнича практика базова зорієнтована на одержання здобувачами вищої освіти лише базового кваліфікаційного рівня, що забезпечуватиме здійснення професійної діяльності на посадах адміністративно-управлінського персоналу низової ланки і фахівців фінансово-економічної сфери в різних лінійних та функціональних підрозділах підприємств.

В процесі практики студенти повинні вивчити економіку і фінанси бази практики, дослідити порядок та чинники формування фінансових результатів, провести оперативну діагностику фінансового стану, ознайомитись із програмним забезпеченням, вивчити показники, що характеризують основні процеси функціонування та діяльності баз практики.

На сьогодні логічна схема співпраці факультету Економіки і менеджменту Сумського національного аграрного університету (в тому числі і за спеціальністю D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок») з підприємствами (установами, організаціями), що виступають базами для проходження виробничої практики базової здобувачами вищої освіти показана на рис. 1.

Здобувачі вищої освіти можуть самостійно підбирати для себе місце проходження практики і пропонувати його для використання. Конкретний вид бази практики визначаються деканатом факультету економіки і менеджменту та випускаючою кафедрою Фінансів, банківської справа та страхування на підставі договірних відносин із підприємствами та установами або офіційних запитів підприємств, що індивідуально узгоджуються зі студентами і закріплюються наказом ректора із призначенням конкретних керівників із числа досвідчених викладачів кафедр.

Керівник практики від навчального закладу, при узгодженні бази практики, повинен з’ясувати у здобувача вищої освіти його плани щодо працевлаштування після закінчення вузу. Виробнича практика базова спрямована на удосконалення навичок майбутньої практичної роботи випускника. Такий підхід до організації виробничої практики базової значно підвищить конкурентоспроможність випускників вузу на ринку праці.

З базами практики (підприємствами, організаціями, установами будь-яких форм власності) університетом підписується договір про співпрацю (принципова схема співпраці) та визначається потреба в фахівцях (практикантах) через отримання заявки. Потім складається договір на проходження практики здобувачами вищої освіти та здійснюється сертифікація бази практики. Форми документів представлені на сайті СНАУ (<https://snau.edu.ua/praktichna-pidgotovka-studentiv/>).

Рисунок 1 - Схема співпраці факультету економіки і менеджменту СНАУ з базами для проходження практик студентами

Виробнича практика базова повинна проходити згідно з програмою та календарно-тематичним планом під керівництвом керівників від бази практики та університету. За відсутності студента на практиці без поважної причини під час перевірки, здійснюваної керівником практики від університету, виробнича практика для такого студента може бути не зарахована та підлягатиме повторному проходженню.

Якість проходження студентом виробничої практики оцінюється при захисті ним звіту про проходження практики. Комісія, яка формується та затверджується розпорядженням, розглядає звіт і за результатом його захисту оцінює виконання програми практики.

При непередставленні у встановлений термін звіту, а також незадовільній оцінці результатів, студент направляється на практику повторно, в період канікул без перевodu на наступний курс, або відраховується з університету.

2 ПРОГРАМА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ БАЗОВОЇ

Остаточна програма практики узгоджується з керівником залежно від специфіки діяльності бази практики та її фінансового становища. Кожна тема програми відповідає розділу звіту з практики.

За кожним з розділів програми практики повинні наводитися аналітичні викладки. Всі основні результати, отримані практикантом мають бути підтверджені розрахунками та зведені у таблиці. Для обґрунтування висновків обов'язковим є застосування статистичних та економіко-математичних методів дослідження. Дані кожної таблиці мають бути проаналізовані в тексті з відповідними висновками.

Під час проходження практики здобувачі вищої освіти повинні вивчити питання з таких тем і результати вивчення відобразити їх у своєму звіті з практики.

2.1 База практики - підприємство

Тема 1. Аналіз макроекономічного розвитку України та стану галузі діяльності підприємства

Студент повинен вміти: дати коротку характеристику галузі діяльності, робити аналіз показників, які її характеризують, робити відповідні висновки.

Слід зробити горизонтальний аналіз основних макроекономічних показників розвитку країни за останні 5 років: ВВП номінальний та реальний, ВВП на душу населення, індекс цін (споживчих, виробників промислової продукції), обсяг продукції сільського господарства, оборот роздрібної торгівлі, середньомісячна заробітна плата, рівень безробіття, баланс рахунку поточних операцій, зміна експорту, зміна імпорту (<https://bank.gov.ua/>). Приклад наведений в **таблиці А.1**.

Слід дати економічну характеристику галузі діяльності підприємства, особливостей діяльності, продукції (робіт, послуг). Визначити місце підприємства в ринковому середовищі, партнерські зв'язки та угоди. Описати ринок продукції галузі і тенденції його розвитку, чітко визначити місію підприємства, його місце і роль у галузі, в регіоні. Ознайомитися з законодавчими актами, які регламентують умови діяльності підприємства (галузі), діючою системою оподаткування, сертифікації (ліцензування) продукції. Визначення основних проблем розвитку галузі (огляд джерел інформації за напрямом функціонування підприємства-бази практики та виявлення проблемних питань, пов'язаних з галуззю. Опис питань з посиланнями на джерела інформації).

Дослідження галузі, до якої відноситься база практики, передбачає горизонтальний та вертикальний аналіз розвитку галузі за останні 5 років за основними економічними показниками (валова продукція, у т. ч. за сегментами; виробництво продукції на одну особу, в т.ч. за сегментами; кількість підприємств за організаційними форми суб'єктів економіки; кількість працівників, зайнятих у

галузі, реалізація продукції за її видами, оплата праці тощо). Приклад наведений в **таблиці А.2.**

Тема 2. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства

Студент повинен вміти: дати коротку організаційно-економічну характеристику підприємства, місії підприємства, робити відповідні висновки.

Ознайомлення з підприємством (організацією, установою), екскурсії по структурних підрозділах підприємства. Необхідно вивчити установчі документи бази практики. При цьому вказати найменування і відомче підпорядкування, визначити юридичний статус, ціль діяльності та функції підприємства, основні види діяльності підприємства. Ознайомитися з інформаційними системами та технологіями на підприємстві, які використовуються для внутрішнього забезпечення діяльності та організації взаємовідносин з інституціями фінансового ринку та бюджетної системи (перелік систем та технологій);

Охарактеризувати діючу організаційну структуру підприємства, визначити її тип та вказати переваги і недоліки такої структури. Представити схему організаційної структури управління (у додатку). Стисло описати призначення кожної ланки в загальному управлінському процесі, посадових характеристик працівників та розподіл обов'язків між ними (при описі акцентувати увагу на працівниках фінансово-економічного підрозділу).

Ознайомитись із організацією фінансово-економічної служби (бухгалтерської) бази практики, зазначити функції та розподіл завдань між окремими відділами. Описати систему організацію праці працівників фінансово-економічного профілю на підприємстві. Вивчити систему документообігу господарюючого суб'єкта. Вказати джерела інформації для ведення діяльності та програмне забезпечення, що використовується при систематизації інформації, обліку та звітності.

Зробити аналіз основних економічних показників діяльності підприємства за виключенням сільськогосподарської галузі (за останні 3 роки) із заповненням **таблиць В1 - В4 Додатку В.**

Для сільськогосподарського підприємства для проведення розрахунків і аналізу використовувати **таблиці В1 – В4 Додатку В.**

Після заповнення таблиць здобувач вищої освіти повинен їх проаналізувати, вказати тенденції зміни показників діяльності бази практики та проілюструвати аналітичну записку графіками.

Тема 3 Аналіз виробничих ресурсів підприємства

Студент повинен вміти: аналізувати техніко-технологічну базу виробництва та оборотні активи підприємства, робити відповідні висновки.

Ознайомитись із документальним оформленням операцій руху необоротних активів. Ознайомитись із встановленими на підприємстві нормами амортизації і методами її нарахування.

Зробити за останні 3 роки аналіз структури та складу основних засобів підприємства за виключенням сільськогосподарської галузі, аналіз руху основних засобів (розрахунок коефіцієнтів оновлення, вибуття, приросту; аналіз показників ефективності використання основних засобів (аналіз фондівіддачі, фондомісткості, фондоозброєності і технічної озброєності праці); аналіз технічного стану основних засобів за коефіцієнтами зносу і придатності (**таблиці Б5 - Б6 Додатку Б**). Для сільськогосподарського підприємства для проведення розрахунків і аналізу використовувати **таблиці В6 – В11 Додатку В**. Зробити висновки.

Ознайомитись із документальним оформленням операцій руху оборотних активів різних видів (грошових коштів та фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості, запасів).

Зробити за останні 3 роки аналіз складу і структури оборотних засобів, аналіз показників ефективного використання оборотних засобів. Розрахунок суми коштів, вивільнених (додатково залучених) в результаті прискорення (уповільнення) їх оборотності (**таблиці Б7-Б8 Додатку Б**). Для сільськогосподарського підприємства для проведення розрахунків і аналізу використовувати **таблиці В12 - В13 Додатку В**. Зробити висновки

Тема 4. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства та їх формування

Студент повинен вміти: аналізувати грошові надходження та фінансові результати діяльності підприємства, виявляти залежність результатів від факторів, які на них вплинули, робити відповідні висновки.

Зробити за останні три роки аналіз складу і структури грошових надходжень підприємства (доходи від реалізації; від іншої операційної діяльності; від фінансово-інвестиційної та іншої діяльності).

Зробити за останні три роки аналіз фінансових результатів діяльності підприємства, а також факторний аналіз прибутку підприємства. Зробити висновки.

Зробити аналіз основних показників рентабельності діяльності суб'єкта господарювання за останні 3 роки. Визначити резерви збільшення прибутку та рентабельності підприємства. Зробити висновки.

Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **таблиці Б.9-Б.10 Додатку Б**; для сільськогосподарських підприємств – **табл. В14-В15 Додатку В**.

Тема 5 Аналіз фінансового стану підприємства

Студент повинен вміти: розраховувати та аналізувати показники фінансового стану підприємства; робити діагностику банкрутства та здійснювати процедуру банкрутства підприємства.

Розрахувати та зробити аналіз показників фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності та ділової активності за останні три роки.

На підставі вітчизняної моделі діагностики банкрутства (залежно від галузі бази практики) розрахувати ймовірність банкрутства підприємства. Зробити висновки. Ознайомитись із процедурою банкрутства підприємства згідно із чинним законодавством.

Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **таблиці Б.11 -Б.13 Додатку Б**, для сільськогосподарських підприємств – **табл. В16-В18 Додатку В**.

Тема 6 Фінансово-кредитне забезпечення і страховий захист підприємства на засадах сталого розвитку

Студент повинен вміти: визначати оптимальні джерела фінансування діяльності підприємства з урахуванням критеріїв сталого розвитку; обґрунтовувати вибір фінансових та страхових продуктів, враховуючи довгострокові цілі стабільності бізнесу в умовах невизначеності.

Ознайомитися із особливостями фінансування на засадах сталого розвитку. Вивчення джерел фінансування на засадах сталого розвитку. Вивчення механізмів та інструментів на засадах сталого розвитку державної та грантової підтримки, банківського кредитування, страхового захисту. Виявити проблеми переходу на засади сталого розвитку та запропонувати напрямки їх усунення. Зробити висновки.

2.2 База практики – банківська установа

Тема 1. Аналіз макроекономічного розвитку України та стану банківської сфери

Студент повинен вміти: дати коротку характеристику банківської сфери, ринка, робити діагностику його складових та відповідні висновки.

Зробити горизонтальний аналіз основних макроекономічних показників розвитку країни за останні 5 років: ВВП номінальний та реальний, ВВП на душу населення, індекс цін (споживчих, виробників промислової продукції), обсяг продукції сільського господарства, оборот роздрібної торгівлі, середньомісячна заробітна плата, рівень безробіття, баланс рахунку поточних операцій, зміна експорту, зміна імпорту (<https://bank.gov.ua/>). Приклад наведений в **таблиці А.1**.

Для короткої характеристики банківської сфери варто зосередитися на п'яти ключових аспектах:

- 1) структура ринку (кількість діючих банків, співвідношення державних, приватних та іноземних фінустанов, а також рівень концентрації капіталу (хто є лідерами) за останні 5 років;
- 2) фінансова стабільність (динаміка активів, рівень капіталізації (чи достатньо у банків власних грошей) та частка непрацюючих кредитів (NPL) за останні 5 років;
- 3) прибутковість та ефективність (основні джерела доходів (кредитування чи комісії) та чистий прибуток сектору в цілому);

4) тренди та діджиталізація (рівень розвитку онлайн-банкінгу, впровадження нових технологій та популярність безготівкових розрахунків):

5) регуляторне середовище (основні вимоги до стабільності та зміни в законодавстві, що впливають на роботу ринку).

Визначення основних проблем розвитку банківської системи України (огляд джерел інформації про банківську систему та виявлення її проблемних питань. Опис питань з посиланнями на джерела інформації).

Приклад наведений в **таблиці Г.1 Додатку Г** Джерелами даних для аналізу банківської системи є статистична інформація НБУ (<https://bank.gov.ua/>)

Тема 2. Загальна та організаційна характеристика банківської установи

Студент повинен вміти: дати коротку організаційно-економічну характеристику банку, робити відповідні висновки.

Ознайомлення з банком, екскурсії по структурних підрозділах банку. Необхідно вивчити установчі документи бази практики. Ознайомитися із історією та етапами становлення банку; головними завданнями та функціями банку; видами послуг, які надаються; структурою клієнтів банку та ліцензіями.

Охарактеризувати діючу організаційну та управлінську структури банку: представити схеми організаційної (департаменти, управління, відділи) та управлінської (ієрархія органів) структури банку (у додатку); описати основні завдання та функції структурних підрозділів банку; керівництво банку; філії, відділення. Проаналізувати дотримання банком економічних нормативів за три роки (нормативів Н1-Н12, Л13-1, Л13-2). Приклад наведений в **таблиці Г.2 Додатку Г**

Ознайомитися з інформаційними системами та технологіями в банку, які використовуються для внутрішнього забезпечення діяльності та організації взаємовідносин з клієнтами та інституціями фінансового ринку (перелік систем та технологій), а також нормативно-правовим регулюванням діяльності.

Ознайомитися із фінансовою звітністю банку.

Тема 3 Аналіз активів банківської установи (за останні три роки)

Студент повинен вміти: аналізувати активи банківської установи, робити відповідні висновки.

Зробити: аналіз обсягу та динаміки активів банку; структурний аналіз (вертикальний та горизонтальний) за призначенням (касові, кредитний портфель, інвестиційний портфель, основні засоби та нематеріальні активи), за розміщенням (поточні, короткострокові, довгострокові), за суб'єктами (фізичні, корпоративні, державні). Аналіз якості та ризиковості активів банку (визначення частки непрацюючих кредитів, оцінка рівня сформованих резервів під кредитні збитки). Аналіз рентабельності активів.

Тема 4. Фінансові результати діяльності банківської установи та їх

формування

Студент повинен вміти: аналізувати доходи та витрати банківської установи, фінансові результати її діяльності, ідентифікувати джерела формування доходів, розраховувати показники ефективності діяльності банку, робити відповідні висновки.

Зробити за останні три роки аналіз складу і структури доходів банківської установи, джерел формування; витрат банківської установи. Надати характеристики банківським резервам, їх призначення. Зробити аналіз за останні три роки банківського прибутку, ознайомитися із порядком його формування, розподілу та використання. Ознайомитися із фондами банківської установи, їх видами, порядком формування та використання. Розрахувати та проаналізувати за останні три роки основні показники ефективності діяльності банку.

Тема 5 Аналіз фінансового стану банківської установи

Студент повинен вміти: розраховувати та аналізувати показники фінансового стану банку.

Зробити за останні три роки аналіз ліквідності банку на підставі розрахунку і порівняння показників миттєвої, поточної та короткострокової ліквідності. Зробити аналіз дотримання економічних нормативів НБУ (капітал, ліквідність, кредитний ризик). Зробити оцінку валютних та процентних ризиків. Зробити висновки. Ознайомитись згідно із чинним законодавством процедурою банкрутства банку.

Тема 6 Банківське кредитне забезпечення АПК на засадах сталого розвитку

Студент повинен вміти: поєднувати традиційні методи фінансового аналізу аграрного сектора з інструментами оцінки сталого розвитку, щоб забезпечити кредитування екологічно безпечних та соціально відповідальних проєктів в АПК.

Вивчити внутрішні положення банку про кредитну політику та стандарти сталого фінансування. Ознайомитись з особливостями оформлення в заставу сільгосптехніки, майбутнього врожаю, біологічних активів або прав оренди земельних ділянок. Ознайомитися із методиками ідентифікації проєктів, що підпадають під критерії енергоефективності, органічного землеробства або використання відновлюваних джерел енергії. Ознайомитися із екологічним скринінгом (оцінка впливу господарської діяльності на довкілля через використання пестицидів, збереження родючості ґрунтів, управління відходами тощо). Виявлення проблем кредитного забезпечення АПК на засадах сталого розвитку та пропозиція напрямків їх усунення.

2.3 База практики – страхова компанія

Тема 1. Аналіз макроекономічного розвитку України та стану страхового ринку

Студент повинен вміти: дати коротку характеристику страхового ринку, ринка, робити діагностику його складових, робити відповідні висновки.

Слід зробити горизонтальний аналіз основних макроекономічних показників розвитку країни за останні 5 років: ВВП номінальний та реальний, ВВП на душу населення, індекс цін (споживчих, виробників промислової продукції), обсяг продукції сільського господарства, оборот роздрібної торгівлі, середньомісячна заробітна плата, рівень безробіття, баланс рахунку поточних операцій, зміна експорту, зміна імпорту (<https://bank.gov.ua/>). Приклад наведений в **таблиці А.1**.

Для короткої характеристики страхового ринку та його діагностики варто зосередитися на таких ключових аспектах:

1) кількісні показники обсягу ринку (кількість страхових компаній, валові страхові премії, валові страхові виплати, кількість укладених страхових договорів всього і в розрізі окремих видів страхування; частка ринку, яку займають найбільші гравці (наприклад, ТОП-3 або ТОП-10) за останні 5 років. Дослідження динаміки ліквідації, реорганізації та відкликання ліцензій страхових компаній (за 5 останніх років);

2) показники розвитку, проникнення та ефективності (рівень страхового проникнення, щільність страхування, частка довгострокового страхування (Life), рівень виплат та збитковості) за останні 5 років;

3) показники фінансової надійності (активи та власний капітал, рівень капіталізації та страхові резерви) за останні 5 років;

4) тренди та діджиталізація;

5) регуляторне середовище (основні вимоги до стабільності та зміни в законодавстві, що впливають на роботу ринку).

Визначення основних проблем розвитку страхового ринку України (огляд джерел інформації про страховий ринок та виявлення його проблемних питань. Опис питань з посиланнями на джерела інформації).

Джерелами даних для аналізу страхового ринку є статистична інформація НБУ (<https://bank.gov.ua/>)

Тема 2. Загальна та організаційна характеристика діяльності страхової компанії

Студент повинен вміти: дати коротку організаційно-економічну характеристику страхової компанії, робити відповідні висновки.

Вивчити історію та етапи становлення страхової компанії, її місце в загальному рейтингу. Визначити головні завдання та функції страхової компанії. Ознайомитись з процесом ліцензування страхових послуг.

Зробити горизонтальний та вертикальний аналіз страхового портфеля компанії за останні три роки в розрізі видів страхування (обов'язкове, добровільне); за

галузями страхування (майнове, особисте, відповідальності). Оцінити структуру клієнтів страхової компанії, їх галузеву приналежність.

Ознайомитися із організаційною та управлінською структурами страхової компанії; підпорядкованість основних функціональних служб і підрозділів, характеристика функціональних обов'язків основних ланок управління компанією.

Ознайомитися з інформаційними системами та технологіями, які використовуються для внутрішнього забезпечення діяльності та організації взаємовідносин з клієнтами (перелік систем та технологій) та нормативно-правовим регулюванням діяльності.

Ознайомитися із фінансовою звітністю страхової компанії.

Тема 3 Документи та діловодство в страховій компанії. Активи страхової компанії.

Студент повинен вміти: оформлювати договори страхування (поліси), працювати з первинною документацією та реєструвати страхові випадки; аналізувати активи страхової компанії, робити відповідні висновки.

Ознайомитися із особливостями оформлення документів у страховій діяльності, порядком зберігання та індексації документів страхової компанії. Визначити основні елементи організації документообігу в структурних підрозділах страхової компанії.

Ознайомитися із фінансовою звітністю страхової компанії із робити аналіз за три останні роки, зокрема:

проаналізувати показники структури та динаміки активів страхової компанії (бази практики), зокрема: загальну вартість активів (аналіз темпів росту/приросту активів у динаміці за 3 останні роки); частку прийнятних активів (активів, які за вимогами НБУ можуть покривати страхові резерви; диверсифікацію активів (питому вагу грошових коштів, ОВДП, депозитів, нерухомості та дебіторської заборгованості в загальній сумі активів);

зробити оцінку динаміки та структури основних засобів, а також їхньої якості;
зробити оцінку динаміки та структури оборотних активів та їх ефективності використання;

зробити оцінку відповідності активів страховим резервам та аналіз рентабельності активів.

Тема 4 Фінансові результати діяльності страхової компанії та їх формування

Студент повинен вміти: аналізувати фінансові результати діяльності страхової компанії, їх формування та використання, робити відповідні висновки.

Зробити аналіз основних показників діяльності страхової компанії в динаміці останніх 3-х років (обсяг страхових премій за досліджуваний період; обсяг

страхових виплат за досліджуваний період; кількість укладених договорів за досліджуваний період).

Проаналізувати за три останні роки: надходження від перестраховування, структуру і динаміку доходів страхової компанії (нетто-премії, інвестиційний дохід, дохід від регресних вимог); структуру і динаміку витрат: страхові виплати, відрахування до технічних резервів, витрати на ведення справи (аквізиційні, адміністративні).

Ознайомитись із методикою розрахунку технічних резервів (резерв незароблених премій, резерв заявлених, але не виплачених збитків) та з'ясувати їх вплив на прибуток.

Ознайомитись із порядком визначення фінансового результату від страхової діяльності (андеррайтинговий результат). Зробити аналіз динаміки та структури прибутку/збитку за останні 3 роки. Розрахувати і зробити оцінку показників рентабельності страхової діяльності та оцінка впливу рівня виплат на кінцевий фінансовий результат.

Тема 5 Аналіз фінансового стану страхової компанії

Студент повинен вміти: робити діагностику фінансового стану страхової компанії та відповідні висновки.

Зробити оцінку ліквідності на підставі розрахунку і аналізу у динаміці за останні три роки: розрахунок коефіцієнтів абсолютної та поточної ліквідності для покриття поточних зобов'язань.

Зробити аналіз платоспроможності: перевірка відповідності фактичного запасу платоспроможності нормативним вимогам.

Розрахувати показники фінансової стійкості: визначення коефіцієнтів автономії, фінансової залежності та стійкості страхових резервів.

Ознайомитися із процедурою банкрутства страхової компанії.

Тема 6. Страховий захист АПК на засадах сталого розвитку

Студент повинен вміти: ідентифікувати специфічні аграрні ризики, що впливають на сталий розвиток господарств, підбирати програми страхування, які відповідають концепції сталого сільського господарства, виявляти проблеми та робити відповідні висновки

Ознайомитись із внутрішніми положеннями про екологічне страхування та особливостями страхування на засадах сталого розвитку. Ознайомитись з корпоративною соціальною відповідальністю (КСВ) страховика та його участю в «зелених» ініціативах. Вивчити методи оцінки збитків підприємств АПК від забруднення навколишнього середовища. Зробити аналіз портфеля «зелених» страхових послуг (страхування об'єктів ВДЕ, відповідальності за шкоду довкіллю). Ознайомитись із підготовкою договорів екологічного страхування та розрахунком

страхових тарифів. Виявити проблеми страхового захисту АПК засадах сталого розвитку і запропонувати напрямки їх усунення.

2.4 База практики – бюджетна установа

Тема 1. Аналіз макроекономічного розвитку України та стану бюджетної системи країни

Студент повинен вміти: дати коротку характеристику бюджетної системи, аналізувати макроекономічні показники впливу на складові бюджетної системи, відповідні висновки.

Слід зробити горизонтальний аналіз основних макроекономічних показників розвитку країни за останні 5 років: ВВП номінальний та реальний, ВВП на душу населення, індекс цін (споживчих, виробників промислової продукції), обсяг продукції сільського господарства, оборот роздрібної торгівлі, середньомісячна заробітна плата, рівень безробіття, баланс рахунку поточних операцій, зміна експорту, зміна імпорту (<https://bank.gov.ua/>). Приклад наведений в *таблиці А.1*.

Для короткої характеристики бюджетної системи варто зосередитися на таких ключових аспектах:

1) зробити аналіз основних макроекономічних показників, які лежать в основі планування державного бюджету в динаміці останніх 5 років;

2) зробити аналіз виконання в розрізі складових згідно бюджетної класифікації дохідної частини зведеного бюджету, у т.ч. складових доходів державного та місцевих бюджетів в динаміці останніх 5 років;

3) зробити аналіз виконання в розрізі складових згідно бюджетної класифікації видатків та кредитування зведеного бюджету, у т.ч. складових видатків державного та місцевих бюджетів в динаміці останніх 5 років.

4) зробити аналіз фінансування державного бюджету в динаміці останніх 5 років;

5) зробити аналіз державного боргу в динаміці останніх 5 років.

За кожним видом аналізу зробити висновки.

Тема 2. Організаційні засади діяльності бюджетної установи

Студент повинен вміти: дати коротку характеристику бюджетної установи, правової бази її діяльності, робити відповідні висновки.

Ознайомитися з правовими основами діяльності бюджетної установи, структурою її фінансової служби, правами та обов'язками її працівників.

Розглянути порядок фінансування бюджетних установ. Слід звернути увагу на права та обов'язки розпорядників бюджетних коштів, вивчити порядок фінансування бюджетних установ. З'ясувати механізм надання платних послуг розпорядниками бюджетних коштів.

Ознайомитись з інформаційними системами та технологіями в бюджетній установі, які використовуються для внутрішнього забезпечення діяльності та організації взаємовідносин з інституціями фінансового ринку та бюджетної системи (перелік систем та технологій).

Ознайомитись із фінансовою звітністю бюджетної установи. Визначити основні проблеми діяльності бюджетної установи.

Ознайомитись із організаційною структурою установи, а також із структурою та функціями фінансового відділу (бухгалтерії). Ознайомитись із правами та обов'язками їх працівників, а також нормативно-правовим регулюванням діяльності.

Зробити висновки.

Тема 3 Аналіз ресурсного забезпечення діяльності бюджетної установи (за останні три роки)

Студент повинен вміти: робити аналіз техніко-технологічної бази діяльності бюджетної установи, її оборотних активів та ефективності їх використання, робити відповідні висновки.

Зробити аналіз техніко-технологічної бази діяльності, зокрема документального оформлення операцій руху необоротних активів; аналіз структури та складу основних засобів; розрахунок і аналіз показників ефективності використання основних засобів; аналіз технічного стану основних засобів за коефіцієнтами зносу і придатності; амортизація; норми амортизації і порядок її нарахування. Зробити висновки.

Зробити аналіз оборотних засобів та обігових коштів установи, зокрема аналіз складу і структури оборотних засобів; дослідження документального оформлення операцій руху оборотних активів різних видів; розрахунок і аналіз показників ефективного використання оборотних засобів. Зробити висновки.

Тема 4 Формування та виконання кошторису доходів і витрат, ведення бухгалтерського обліку та звітності

Студент повинен вміти: самостійно формувати та виконувати кошториси доходів і видатків, відображати господарські операції на рахунках, складати фінансову та бюджетну звітність, а також застосовувати норми законодавства, що регулює облік у бюджетних установах

Ознайомитись з процесом встановлення асигнувань, формування та затвердження кошторису доходів та витрат бюджетної установи, плану асигнувань та плану використання бюджетних коштів, а також внесення змін до цих документів.

Вивчити порядок здійснення касового виконання кошторису та ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності бюджетної установи. Порядок обліку зобов'язань та фінансових зобов'язань розпорядників бюджетних коштів.

Ознайомитись із складовими організації розрахунково-касового обслуговування розпорядників бюджетних коштів органами Державної казначейської служби, а також особливостями здійснення готівкового обслуговування бюджетної установи.

Ознайомитись із порядком складання, аналізу та подання періодичної, річної статистичної та фінансової звітності бюджетної організації.

Зробити аналіз за останні три роки кошторису бюджетної установи, зокрема: аналіз загального фонду (порівняти фактичні видатки із затвердженими плановими показниками); аналіз спеціального фонду (оцінка виконання плану за власними надходженнями (платні послуги, гранти тощо) та напрямками їх використання); вертикальний та горизонтальний аналіз (визначення частки кожної статті витрат у загальному обсязі (структура) та зміна показників порівняно з минулими періодами (динаміка)).

Тема 5 Оцінка основних фінансових показників бюджетної установи

Студент повинен вміти: аналізувати фінансовий стан бюджетної установи на основі фінансової звітності (баланс, звіт про результати) та кошторису, інтерпретувати результати аналізу та робити висновки

Зробити аналіз фінансового стану бюджетної установи на основі її фінансової звітності. Розрахувати фінансові коефіцієнти (фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності). Зробити порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованостей. Зробити оцінку різниці між доходами та витратами. Інтерпретувати результати аналізу (порівняння розрахованих показників із нормативними, середніми, аналіз їх динаміки за останні 3 роки). Зробити висновки.

3 ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ЗВІТУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ БАЗОВОЇ

3.1 Основні вимоги до структури і змісту звіту

Звіт про проходження виробничої практики складається на основі зібраного під час практики фактичного матеріалу, здобутих знань і обсягу виконаних робіт. Завершується оформлення звіту в останні 2 дні практики. Звіт - результат самостійної творчої роботи студента. Переказ у звіті матеріалів з навчальних посібників, лекцій не дозволяється.

Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики, мати висновки і пропозиції щодо окреслення шляхів удосконалення та підвищення ефективності роботи підприємства або відповідного структурного підрозділу, який був базою проходження практики тощо.

Звіт про проходження практики оформлюється студентами у письмовому вигляді. Він повинен мати чітку побудову, логічну послідовність, переконливу аргументацію, обґрунтованість рекомендацій та висновки, його оформлення повинно відповідати Правилам оформлення студентських робіт, розробленим і затвердженим на факультеті економіки і менеджменту [20].

Звіт повинен включати в себе **такі складові**:

- титульний аркуш;
- щоденник та інші супровідні документи;
- зміст, що відображає назви усіх розділів і підрозділів звіту із зазначенням сторінок, на яких вони викладені;
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Титульний аркуш є першою сторінкою звіту (*Додаток Д*).

Зразок оформлення **змісту звіту** про результати виробничої практики базової наведено у *додатку І*.

Вступ

У вступі слід вказати мету і завдання виробничої практики (згідно наскрізної програми практики), задачі і проблеми, які вирішувалися, а також базу проходження практики (1-2 с).

Основна частина.

Цей розділ має відповідати структурі програми практики. В ньому наводяться відповіді на питання програми виробничої практики. За кожним з розділів програми практики повинні наводитися аналітичні викладки. Для обґрунтування висновків обов'язковим є застосування статистичних та економіко-математичних методів

дослідження. Дані кожної таблиці мають бути проаналізовані в тексті з відповідними висновками. Кожний розрахунок повинен супроводжуватися відповідними поясненнями та висновками, які розкривають причини виявлених відхилень, тенденції динаміки показників, характер їх співвідношення. Отримані результати необхідно порівнювати з установленими нормативами, відповідними прогресивними даними споріднених підприємств.

Висновки.

У висновках мають бути подані підсумки практики та конкретні пропозиції щодо вдосконалення або підвищення якості окремих аспектів фінансово-економічної роботи на підприємстві. Вони повинні бути основані на інформації, викладеній у звіті і мати економічне обґрунтування.

Пропозиції повинні мати логічний, доказовий, аргументований характер і відповідати таким вимогам:

- містити елементи самостійного дослідження;
- містити розрахунки, виконані на ЕОМ;
- містити достатній для обґрунтування пропозицій аналіз досліджуваної проблеми у межах базового підприємства (3-4 сторінки).

Список використаних джерел включає нормативні матеріали, методичні рекомендації і інші джерела інформації, які були використані при складанні звіту.

Звіт слід підкріпити реальними документами підприємств (установ, організацій), що наводяться у **додатках**. У додатках подаються статистичні вихідні дані, допоміжні матеріали (проміжні математичні розрахунки, ілюстрації допоміжного характеру тощо).

Рекомендований обсяг звіту – 40 - 50 сторінок друкованого тексту (Times New Roman, 14 шрифт, 1,5 інтервал) без врахування додатків.

3.2 Порядок захисту звіту

Оформлений звіт разом із заповненим щоденником студент подає на перевірку керівнику практики від підприємства. Керівник практики від підприємства за умови позитивної оцінки звіту готує характеристику на студента, викладає її в щоденнику, де оцінює виконання програми практики, індивідуального завдання, обґрунтованість пропозицій та відповідність документів вимогам оформлення. Після отримання затверджених печаткою підприємства характеристики і рецензії за підписом керівника з бази практики студент в перший тиждень після повернення з практики подає на кафедру для реєстрації та перевірки науковим керівником оформлений **звіт** разом із заповненим **щоденником** та **супровідними документами** (Додаток Д).

Керівник практики від кафедри розглядає й оцінює звіт студента, дає відгук з рекомендацією до захисту перед кафедральною комісією. У випадку наявності суттєвих відхилень від вимог щодо змісту та оформлення звіту, він повертається на доопрацювання.

З метою підвищення якості навчання, розвитку навичок коректної роботи із джерелами інформації, активізації самостійності та індивідуальності при створенні авторського твору та відповідальності за порушення загальноприйнятих правил; з метою запобігання поширення плагіату в письмових роботах студентів з боку студентів усіх форм навчання в СНАУ розроблене та використовується Положення «Про запобігання та виявлення академічного плагіату в Сумському НАУ».

В ньому під плагіатом розуміють «оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору (ст. 50 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»). Під академічним плагіатом розуміють навмисне відтворення студентом у письмовій або електронній формі чужого твору, опублікованого на паперовому або офіційно оприлюдненого на електронному носії, повністю або частково, під своїм іменем без посилання на автора».

У відповідності до Положення, Звіт про проходження практики не є обов'язковим для перевірки засобами СНАУ, проте перевірка здійснюється в межах факультету Економіки і менеджменту. Виявлення факту академічного плагіату (копіювання) у Звітах про проходження практик можливе на етапі їх подання на перевірку викладачеві. Факт академічного плагіату (копіювання) може бути констатований комісією, створеною розпорядженням декана. Не самостійно виконані Звіти студентів не можуть бути позитивно оцінені або взагалі не допускаються до захисту.

У разі допуску, студент готує до захисту доповідь та ілюстративний матеріал у вигляді таблиць, рисунків, які уточнюють результати дослідження, основні узагальнення та пропозиції, що містяться у звіті. Робить презентацію засобами PowerPoint з використанням шаблонів презентацій СНАУ, представлених в Брендбуці СНАУ (<https://snau.edu.ua/strategiya/>).

Захист звіту приймає комісія, яку призначає завідувач кафедри, з обов'язковим включенням до комісії керівника практики від кафедри, та затверджує декан факультету Економіки і менеджменту. Під час захисту визначається якість виконання робочої програми, глибина знань з висвітлених питань, рівень оволодіння студентом практичними навичками самостійної роботи зі спеціальності. За результатами захисту виставляється диференційована оцінка, яка має бути зафіксована на титульному аркуші звіту, у відомості та індивідуальному плані підготовки студента.

В випадках, якщо не виконана програма практики, отримана негативна характеристика з міста практики, Звіт не є самостійною працею, або не задовільна оцінка на захисті, а також не витриманий строк подання звіту, студент може бути направлений на практику повторно, або проведене відрахування студента з університету за невиконання навчального плану.

4 КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИКИ

За результатами проходження практики здійснюється оцінювання рівня засвоєння студентами основ практичної професійної діяльності, а також ступінь оволодіння навичками та професійними компетенціями.

Підсумкова оцінка знань, умінь та навичок студента, набутих на практиці, встановлюється за 100-бальною шкалою відповідно до вимог оцінювання, встановлених в СНАУ (таблиця 1).

Таблиця 1 – Шкала оцінювання

Оцінка		Вимоги
90-100 балів	A	Глибоке висвітлення поставлених програмою практики питань. При написанні звіту студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою. Всі питання розкриті повністю як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом. Всі висновки обґрунтовані і викладені автором самостійно. Робота написана охайно, логічно, послідовно. Всі таблиці, графіки, діаграми, формули оформлені згідно вимог. При захисті звіту студент показує чітке володіння понятійним апаратом, методиками аналізу, вміння використовувати їх для прийняття фахових рішень
82-89 балів	B	Повне висвітлення питань звіту. Всі питання розкриті з використанням типового алгоритму. Студент при написанні звіту припускає незначні випадкові погрішності, які не надають суттєвого впливу на повноту та змістовність роботи. Звіт написаний акуратно і послідовно, оформлення відповідає всім вимогам. При захисті роботи студент показує в цілому добре володіння понятійним апаратом, методиками аналізу, вміння використовувати їх для прийняття фахових рішень
75-81 балів	C	Основні питання звіту розкриті схематично, з використанням типового алгоритму. Робота написана акуратно і послідовно, оформлення відповідає всім вимогам. При захисті звіту студент показує в цілому добре володіння матеріалом, але допускає незначні помилки
69-74 балів	D	Зміст звіту частково відповідає наведеному плану. Основні питання теми недостатньо розкриті, викладені схематично. У тексті є помилкові положення та висновки, недостатньо використовується статистичний матеріал, відсутні графіки, діаграми, таблиці. При захисті роботи студент показує допускає помилки
60-68 балів	E	Зміст розділів звіту не відповідає наведеному плану. Основні питання недостатньо розкриті, викладені схематично. У тексті є помилкові положення та висновки, не використовується статистичний матеріал, відсутні графіки, діаграми, таблиці. Висновки зроблено зі значними помилками і без узагальнень. При захисті звіту студент показує низький рівень володіння матеріалом і допускає значні помилки
менше 60 балів	FX, F	Ставиться студенту за неспроможність написати звіт згідно всім вимогам до змісту та оформленню, якщо у звіті висвітлені не всі питання, або робота запозичена чи підготовлена не самостійно. Характеристика студента стосовно ставлення до практики і трудової дисципліни негативна. На запитання членів комісії студент не може дати задовільних відповідей

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Перелік нормативних документів

1. Національна рамка кваліфікацій, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 №1341 (зі змінами від 25.06.2020 №519). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>
2. Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №266 (зі змінами від 16.12.2022 №1392). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text>
3. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України: положення Міністерства освіти України від 08 квітня 1993 р. №93/ Міністерство освіти і науки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93#Text>
3. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2024 № 1556-VII (зі змінами від 08.12.2023 №3504-IX) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24.05.2019 №729. URL: <http://surl.li/oafprh>

Перелік нормативних документів СНАУ

5. Положення про організацію освітнього процесу в Сумському національному аграрному університеті. Вчена рада Сумського НАУ від 27.08.2024р. №1 із змінами і доповненнями. URL: <https://drive.google.com/file/d/14fbXVDBWDnSkitS03cZ8tAguBv0cXHst/view>
6. Положення про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність в Сумському національному аграрному університеті. Вчена Рада Сумського НАУ від 30.06.2025. №22 URL: https://drive.google.com/file/d/1p6pRv8rBFBzI_-K3bRpCjuKRjKLL-Bvo/view
7. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Сумського національного аграрного університету, затвердженого вченою радою Сумського НАУ (рішення №17/5.1.3 від 31.03.2025) URL: <https://snau.edu.ua/practice/dokumenti/normativna-baza/>

Перелік законодавчих та нормативно-правових актів, які регламентують напрями виробничої практики

1. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг: Постанова НБУ від 29.07.2022 № 163 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text>
2. Інструкція про порядок організації касової роботи банками та проведення

- платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні: Постанова НБУ 25.09.2018 № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18#Text>
3. Інструкція про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків: Постанова НБУ від 29.07.2022 № 162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0162500-22#Text>
 4. Методика проведення поглибленого аналізу фінансового-господарського стану підприємств та організацій, затверджено Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27 червня 1997 року №81. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97#Text>
 5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року №2755-VI (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
 6. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: Постанова НБУ від 29.12.2017 №148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text>
 7. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: Наказ Міністерства фінансів України від 26 січня 2001 року №49/121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text>
 8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. №237, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 25.10.1999 р. за №725/4018. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>
 9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. №91, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 17.05.2000 р. за №284/4505. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>
 10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. №290, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 14.12.1999 р. за №860/4153. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
 11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. №318, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 19.01.2000 р. за №27/4248. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
 12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. №92, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 18.05.2000 р. за №288/4509. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
 13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. №242,

- zareєстроване в Міністерстві юстиції України 02.11.1999 р. за №750/4043. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>
14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. №246, zareєстроване в Міністерстві юстиції України 02.11.1999 р. за №751/4044. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>
 15. Про аграрні розписки: Закон України від 06 листопада 2012 року № 5479-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>.
 16. Про акціонерні товариства : Закон України № 2465-IX від 27 липня 2022 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
 17. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року №2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
 18. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України №996-XIV від 16 липня 1999 року. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
 19. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 червня 2018 року № 2473-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
 20. Про господарські товариства : Закон України №1576-XII від 19 вересня 1991 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
 21. Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку: Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
 22. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24 червня 2004 року №1877-IV із змінами. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15/print1459773593862777>
 23. Про інвестиційну діяльність : Закон України № 1560-XII від 18 вересня 1991 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
 24. Про кооперацію : Закон України № 1087-IV від 10 липня 2003 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>
 25. Про особисте селянське господарство : Закон України № 742-IV від 15 травня 2003 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15>
 26. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність : Закон України № 1807-IV від 17 червня 2004 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-15>
 27. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 21 липня 2020 року № 819-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text>
 28. Про страхування: Закон України 18 листопада 2021 року № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
 29. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 6 лютого 2018 року №2275-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#n386>
 30. Про фермерське господарство : Закон України №973-XV від 19 червня 2003

року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>

Корисні Інформаційні ресурси

1. Агропортал: офіційний сайт. <http://agroportal.ua/>
2. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Державна фіскальна служба України: офіційний сайт. URL: <http://www.minrd.gov.ua>.
4. Законодавство України: офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
5. Інтернет-портал для управлінців: офіційний сайт. URL: <http://www.management.com.ua>
6. Міністерство економіки України: офіційний сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
7. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua>
8. Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
9. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <http://www.bank.gov.ua/>.
10. Продовольча та сільськогосподарська організація об'єднаних націй: офіційний сайт. URL: <http://www.fao.org/home/ru/>
11. Українська зернова асоціація: офіційний сайт. URL: <http://uga.ua/>
12. Latifundist.com: офіційний сайт. URL: <https://latifundist.com/>
13. Ukrlandfarming: офіційний сайт. URL: <http://www.ulf.com.ua/ua>
14. Кіно про бізнес. Найкращі художні та документальні фільми про бізнес та лідерство. URL: <https://video.management.com.ua/kino-pro-biznes/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклади таблиць для дослідження галузі

Таблиця А.1 - Основні показники соціально-економічного розвитку України

Показники	Фактично за базисний рік	Темпи зростання (зниження), %			
		наступний рік до базисного	наступний рік до попереднього	наступний рік до попереднього	звітний рік до попереднього
Реальний ВВП, млрд грн					
Номінальний ВВП, млрд грн					
Індекс споживчих цін					
Індекс цін виробників промислової продукції					
Середньомісячна заробітна плата одного працівника					
номінальна, грн.					
реальна, %					
Експорт товарів, млн. дол. США					
Імпорт товарів, млн. дол. США					
Сальдо (+, -) ² , млн. дол. США					
Державний борг, млрд грн					
Дефіцит Державного бюджету, млрд грн					
Курс долара (середньомісячний)					
Облікова ставка, %					

Джерело: статистична інформація (<https://bank.gov.ua/>, <http://www.ukrstat.gov.ua/>)

Таблиця А.2 – Основні економічні показники (галузі Вашого підприємства)

Показники	Базисний період		...		...		Звітний період		Відхилення, +,-	
		%		%		%		%		
Кількість підприємств, од										
Кількість працівників на підприємствах, осіб, в т.ч.										
зайнятих працівників, осіб										
найманих працівників, осіб										
Обсяг виробленої продукції, товарів, послуг, млн. грн.										
Обсяг реалізованої продукції, товарів, послуг, млн. грн.										
Витрати на персонал, млн. грн.										
Ступінь зносу основних засобів, %										
Витрати на охорону навколишнього середовища, млн. грн.										
Капітальні інвестиції, млн. грн., в т.ч.										
у матеріальні активи, млн. грн.										
у нематеріальні активи, млн. грн.										
Чистий прибуток, млн. грн., в т.ч.										
кількість підприємств, які отримали прибуток, од										
фінансовий результат підприємств, які отримали прибуток, тис. грн.										
кількість підприємств, які отримали збиток, од										
фінансовий результат підприємств, які отримали збиток, тис. грн.										
Рівень рентабельності (збитковості) діяльності підприємств, %										

Джерело: статистична інформація (<http://www.ukrstat.gov.ua/>)

Додаток Б

**Розрахункові таблиці для представлення результатів практики
(несільськогосподарські підприємства)**

Таблиця Б.1 - Відомості про основних постачальників продукції

Назва постачальника	Вид продукції чи послуг	Частка загальному обсязі	Наявність альтернативних постачальників

Таблиця Б.2 - Відомості про основних споживачів продукції

Назва споживачів	Вид продукції чи послуг	Частка в загальному обсязі

Таблиця Б.3 - Обсяг та структура товарної продукції

Назва продукції	20__р		20__р.		20__р.		В середньому за 20__-20__рр.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Всього по господарству								

Таблиця Б.4 - Основні економічні показники діяльності підприємства

Показники	2 ...р.	2 ...р.	2 ...р.	Відхилення (+ -).
1. Товарна продукція , тис.грн.				
- на 1 середньорічного працівника, тис. грн.				
на 100 грн основних засобів, грн				
-на 1 люд.-год прямих витрат праці,грн.				
2. Валовий прибуток, тис.грн.				
- на 1 середньорічного працівника, тис.грн.				
3. Чистий прибуток(+), збиток(-), тис.грн.				
- на 1 середньорічного працівника, тис.грн.				
4.Рівень рентабельності(+), збитковості(-), %				

Таблиця Б.5 - Показники руху і якісного складу основних засобів

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
					натуральних одиниць	%
1.	Вартість основних виробничих засобів (ОВЗ) на початок року, тис. грн.					
2.	Надійшло ОВЗ за рік, тис. грн.					
3.	Вибуло ОВЗ за рік, тис. грн.					
4.	Нарахована амортизація, тис. грн.					
5.	Коефіцієнт надходження					
6.	Коефіцієнт вибуття					
7.	Коефіцієнт динаміки					
8.	Коефіцієнт заміни					
9.	Коефіцієнт оновлення					
	Рівень зношення, %					
	Рівень придатності, %					
	Питома вага активної частини, %					

Таблиця Б.6 - Забезпеченість підприємства основними виробничими засобами та ефективність їх використання

Показники	20__р	20__р.	20__р.	20..р. у % до 20..р.
1. Фондозабезпеченість на 1 га, тис. грн.				
2. Фондоозброєність, тис. грн.				
3. Фондовіддача				
4. Фондоємкість				
5. Вироблено валової продукції в співставних цінах на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.				

Таблиця Б.7- Склад і структура оборотних засобів

№ п/ п	Показники	20__ р.		20__ р.		20__ р.		Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Оборотні засоби – всього								
	в т.ч.								
	виробничі запаси, з них:								
	сировина								
	основні і допоміжні матеріали								

Продовження таблиці Б.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби								
	мастильні матеріали і паливо								
	тара і тарні матеріали								
	запасні частини								
	МШП та інші								
	незавершене виробництво								
	витрати майбутніх періодів								
2	Фонди обігу – всього								
	Оборотні засоби – всього								

Таблиця Б.8 - Показники економічної ефективності використання оборотних засобів

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
					натуральних одиниць	%
1	Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.					
2	Виручка від реалізації продукції, тис. грн.					
3	Коефіцієнт оборотності					
4	Коефіцієнт закріплення, грн.					
5	Тривалість 1 обороту, днів					
6	Рентабельність, %					
7	Сума вивільнених (дод.залучених) оборотних засобів, тис. грн.	x				

Таблиця Б.9 - Фінансові результати і рентабельність операційної діяльності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Доход (виручка) від реалізації, тис. грн.				
2.	Чистий доход (виручка) від реалізації, тис. грн.				
3.	Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.				
4.	Валовий прибуток, тис. грн.				
5.	Рівень рентабельності виробництва, %				
6.	Витрати на збут, тис. грн.				
7.	Адміністративні витрати, тис. грн.				

8.	Рівень рентабельності виробництва, %				
9.	Рівень рентабельності продаж, %				
10.	Інші операційні доходи, тис. грн.				
11.	Інші операційні витрати, тис. грн.				
12.	Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.				
13.	Рівень рентабельності операційної діяльності, %				

Таблиця Б.10 - Показники рентабельності діяльності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Рівень рентабельності активів, %				
2.	Рівень рентабельності власного капіталу, %				
3.	Рівень рентабельності діяльності, %				
4.	Рівень рентабельності виробництва продукції, %				
5.	Рівень рентабельності основних коштів, %				
6.	Рівень рентабельності оборотних коштів, %				
7.	Рівень рентабельності виробничих фондів, %				

Таблиця Б.11 – Показники фінансової стійкості підприємства

№ п/п	Показники	Норматив	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від	
1.	Коефіцієнт автономії					базисного	нормативу
2.	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами						
3.	Коефіцієнт фінансового лівериджу						
4.	Коефіцієнт фінансової залежності						
5.	Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування)						
6.	Коефіцієнт фінансової стійкості						

Таблиця Б.12 – Показники платоспроможності та ліквідності

№ п/п	Показники	Норматив	20__ р	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від	
						базисного року	нормативу
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Коефіцієнт покриття						
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності						
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності						
4.	Чистий оборотний капітал (робочий капітал), тис. грн.						
5	Співвідношення поточної дебіторської заборгованості і поточної кредиторської заборгованості						

Таблиця В.13 - Показники ділової активності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного
1.	Коефіцієнт оборотності авансованого капіталу				
2.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості				
3.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості				
4.	Термін погашення дебіторської заборгованості, днів				
5.	Термін погашення кредиторської заборгованості, днів				
6.	Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)				
7.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу				
8.	Період окупності капіталу				
9.	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу				

Додаток В

**Розрахункові таблиці для представлення результатів практики
(сільськогосподарські підприємства)**

Таблиця В.1 - Відомості про основних постачальників продукції

Назва постачальника	Вид продукції чи послуг	Частка в загальному обсязі	Наявність альтернативних постачальників

Таблиця В.2 - Відомості про основних споживачів продукції

Назва споживачів	Вид продукції чи послуг	Частка в загальному обсязі

Таблиця В.3 - Обсяг і структура товарної продукції

№ п/п	Назва галузей та видів продукції	20__ р.		20__ р.		20__ р.		В середньому за 3 роки	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1.	Продукція рослинництва - всього								
1.1	Зернові і зернобобові								
1.2	Соя								
1.3	Інша продукція рослинництва								
2.	Продукція тваринництва - всього								
2.1	Вирощування (в живій масі) ВРХ								
2.2	Молоко								
2.3	Інша продукція тваринництва								
3.	Послуги в сільському господарстві								
	Продукція сільського господарства і послуги - всього		100,0		100,0		100,0		100,0

Таблиця В.4 - Основні економічні показники діяльності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного	
					натур. один.	%
1.	Валова продукція в порівняних цінах, тис. грн.					
2.	Товарна продукція, тис. грн.					
3.	Операційні витрати, тис. грн.					
4.	Затрати на виробництво товарної продукції, тис. грн.					
5.	Затрати праці, тис. люд.-год.					
6.	Валовий прибуток, тис. грн.					
7.	Операційний фінансовий результат, тис. грн.					
8.	Чистий прибуток, тис. грн.					
9.	Отримано в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.:					
	- валової продукції					
	- товарної продукції					
	- операційних витрат					
	- основних виробничих фондів					
	- валового прибутку					
	- операційного прибутку					
	- чистого прибутку					
10.	Отримано в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн.:					
	- валової продукції					
	- товарної продукції					
	- валового прибутку					
	- чистого прибутку					
11.	Отримано в розрахунку на 100 грн. основних виробничих фондів, тис. грн.:					
	- валової продукції					
	- товарної продукції					
	- валового прибутку					
	- чистого прибутку					
12.	Рівень рентабельності підприємства, %					

Таблиця В.5 - Склад і структура земельних угідь

№ п/п	Категорії працівників	20__ р.		20__ р.		20__ р.		Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
		га	%	га	%	га	%	натур. одиниць	%
1.	Сільськогосподарські угіддя – всього, з них:								
	рілля								
	в т.ч. зрошувана								
	перелоги								
	сінокоси								
	пасовища								
	сади - всього								
	в т.ч. кісточкові								
	зерняткові								
	ягідники								
2.	Інші угіддя								
3.	Загальна земельна площа		100,0		100,0		100,0		

Таблиця В.6- Показники економічної ефективності використання землі в господарстві

№ п/ п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1	2	3	4	5	6
Натуральні показники					
1.	Урожайність с.-г. культур, ц/га				
	зернові і зернобобові				
	соняшник				
	овочі				
	картопля				
2.	Одержано на 100 га с.-г. угідь:				
	молока, ц				
	м'яса (усіх видів), ц				
	в т.ч. яловичини				
	кормів, ц корм. од.				
3.	Одержано на 100 га ріллі:				
	доходу від реалізації продукції рослинництва, грн.				
	зерна, ц				
	цукрових буряків, ц				
	соняшнику, ц				
	картоплі, ц				
	овочів, ц				
	м'яса свиней, ц				

Продовження таблиці В.6

1	2	3	4	5	6
Вартісні показники					
4.	Одержано на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.:				
	валової продукції				
	товарної продукції				
	валового прибутку				
	чистого прибутку				
5.	Одержано на 100 га ріллі, тис. грн.:				
	доходу від реалізації продукції рослинництва				
Показники забезпеченості та інтенсивності використання землі					
6.	Рівень освоєності, %				
7.	Рівень розораності, %				
8.	Питома вага посівів в площі ріллі, %				
9.	Питома вага в площі ріллі посівів, %:				
	зернових культур				
	кормових культур				
	технічних культур				

Таблиця В.7 - Динаміка наявності матеріально-технічного забезпечення підприємства

Показники	20.. р	20.. р	Відношення 20.. р до 20.. р у %.
Трактори всіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини)			
Трактори на яких змонтовані машини			
Тракторні причеми			
Сівалки			
Картоплесаджалки			
Сінокосарки тракторні			
Борони			
Плути			
Культиватори			
Комбайни: зернозбиральні			
кукурудзозбиральні			
Жатки валкові			
Доїльні установки та агрегати			
Роздавачі кормів для великої рогатої худоби			
Транспортери для прибирання гною			

Таблиця В.8 - Наявність будинків та споруд

Найменування об'єкта	Рік введення в експлуатацію	% зносу
Контора		
Склад		
І т.д.		

Таблиця В.9 - Матеріально-технічна база

Показники	20..р.	20...р.	20..р.
Всього тракторів в перерахунку на умовні			
Сумарна потужність їх двигунів, к.с.			
Зернозбиральні комбайни, од.			
Автомобілі вантажні, шт.			
Електродвигуни, одиниць			
Їх потужність, кВт			
Всі енергетичні потужності, к.с.			
Всього отримано і виробл. електроенергії, тис. кВт год.			
Витрачено електроенергії на виробничі потреби, тис. кВт год.			
Енергозабезпеченість, к.с.			
Енергоозброєність,к.с.			
Електрозабезпеченість, тис. кВт год.			
Електроозброєність, тис. кВт год.			
Рівень механізації робіт в тваринництві, %			
доїння корів			
подача води на фермах			
очищення приміщення на фермах			

Таблиця В.10 - Показники руху і якісного складу основних засобів

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
					натуральних одиниць	%
1.	Вартість основних виробничих фондів на початок року, тис. грн.					
2.	Надійшло ОВФ за рік, тис. грн.					
3.	Вибуло ОВФ за рік, тис. грн.					
4.	Нараховано амортизації, тис. грн.					
5.	Коефіцієнт надходження					
6.	Коефіцієнт вибуття					
7.	Коефіцієнт динаміки	x				
8.	Коефіцієнт заміни					
9.	Коефіцієнт оновлення					
10.	Рівень зношення, %					
11.	Рівень придатності, %					
12.	Питома вага активної частини,%					

Таблиця В.11 - Забезпеченість підприємства основними виробничими засобами та ефективність їх використання

Показники	20__р	20__р.	20__р.	201_р. у % до базисного
1. Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.				
2. Фондозабезпеченість на 1 га, тис. грн.				
3..Фондоозброєність, тис. грн.				
4.Фондовіддача				
5.Фондоємність				
6.Вироблено валової продукції в співставних цінах на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.				

Таблиця В.12- Склад і структура оборотних засобів

№ п/п	Категорії працівників	20__ р.		20__ р.		20__ р.		Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1.	Оборотні засоби – всього								
	в т.ч. виробничі запаси, з них:								
	сировина								
	основні і допоміжні матеріали								
	покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби								
	мастильні матеріали і паливо								
	тара і тарні матеріали								
	запасні частини								
	МШП та інші								
	незавершене виробництво								
	витрати майбутніх періодів								
2.	Фонди обігу – всього								
3.	Оборотні засоби – всього		100,0		100,0		100,0		x

Таблиця В.13 - Показники економічної ефективності використання оборотних засобів

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
					тис. грн	%
1	2	3	4	5	6	7
1.	Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.					
2.	Виручка від реалізації продукції, тис. грн.					

Продовження таблиці В.13

1	2	3	4	5	6	7
3.	Коефіцієнт оборотності					
4.	Коефіцієнт закріплення, грн.					
5.	Тривалість 1 обороту, днів					
6.	Рентабельність, %					
7.	Сума вивільнених (дод. залучених) оборотних фондів, тис. грн.	x				

Таблиця В.14 - Фінансові результати і рентабельність операційної діяльності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Доход (виручка) від реалізації, тис. грн.				
2.	Чистий доход (виручка) від реалізації, тис. грн.				
3.	Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.				
4.	Валовий прибуток, тис. грн.				
5.	Рівень рентабельності виробництва, %				
6.	Витрати на збут, тис. грн.				
7.	Адміністративні витрати, тис. грн.				
8.	Рівень рентабельності виробництва, %				
9.	Рівень рентабельності продаж, %				
10.	Інші операційні доходи, тис. грн.				
11.	Інші операційні витрати, тис. грн.				
12.	Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.				
13.	Рівень рентабельності операційної діяльності, %				

Таблиця В.15 - Показники рентабельності діяльності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Рівень рентабельності активів, %				
2.	Рівень рентабельності власного капіталу, %				
3.	Рівень рентабельності діяльності, %				
4.	Рівень рентабельності виробництва продукції, %				
5.	Рівень рентабельності основних коштів, %				
6.	Рівень рентабельності оборотних коштів, %				
7.	Рівень рентабельності виробничих засобів, %				

Таблиця В.16 – Показники фінансової стійкості підприємства

№ п/п	Показники	Норматив	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від	
1.	Коефіцієнт автономії					базисного	нормативу
2.	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами						
3.	Коефіцієнт фінансового лівериджу						
4.	Коефіцієнт фінансової залежності						
5.	Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування)						
6.	Коефіцієнт фінансової стійкості						

Таблиця В.17 – Показники платоспроможності та ліквідності

№ п/п	Показники	Норматив	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від	
						базисного року	нормативу
1.	Коефіцієнт покриття						
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності						
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності						
4.	Чистий оборотний капітал (робочий капітал), тис. грн.						
5.	Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості						

Таблиця В.18 - Показники ділової активності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Коефіцієнт оборотності авансованого капіталу				
2.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості				
3.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості				
4.	Термін погашення дебіторської заборгованості, днів				
5.	Термін погашення кредиторської заборгованості, днів				
6.	Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)				
7.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу				
8.	Період окупності капіталу				
9.	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу				

Додаток Г

Таблиця Г1 - Ключові показники розвитку банківського сектору України

№ п/п	Показники	20__ р	20__ р	20__ р	20__ р.	20__ р.	Відхилен- ня (+,-) звітн. Р. від базис.
1	Кількість діючих банків, од., з них:						
	з іноземним капіталом						
	державних						
	приватних						
2	Чисті активи, млрд грн						
3	Кредитний портфель (брутто), млрд грн						
	у т.ч. кредити суб'єктам господарювання,						
	кредити фізичним особам						
4	Зобов'язання, млрд грн						
	у т.ч. кошти суб'єктів господарювання						
	кошти фізичних осіб						
5	Чистий прибуто / збиток, млрд грн						
6	Рентабельність капіталу (ROE), %						
7	Рентабельність активів (ROA), %						
8	Регулятивний капітал (Н1), млрд грн						
9	Адекватність регулятивного капіталу (Н2), %						
10	Частка непрацюючих кредитів (NPL), %						

Таблиця Г2 – Динаміка виконання економічних нормативів банку

Шифр	Назва нормативу	Нормативне значення	20__ р	20__ р	20__ р	Відхилен- ня (+,-) звітного року від базисного
Н1	Мінімальний розмір регулятивного капіталу, млрд грн					
Н2	Адекватність регулятивного капіталу					
Н3	Адекватність основного капіталу					
Н7	Максимальний ризик на одного контрагента					
Н8	Великі кредитні ризики					
Н9	Максимальний ризик за операціями з пов'язаними особами					
Н11	Загальна сума інвестування					
Н12	Загальна сума інвестування в статутні капітали					
Л13-1	Ризик загальної довгої відкритої валютної позиції					
Л13-2	Ризик загальної короткої відкритої валютної позиції					

Зразок титульної сторінки

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра Фінансів, банківської справи та страхування

ЗВІТ

про результати виробничої практики базової

(на базі _____)

Студента (ки) _____ курсу _____ групи
 Спеціальності *D2 «Фінанси, банківська справа,
 страхування та фондовий ринок»*

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник _____

_____ (посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

Суми – 20_____

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

Кафедра Фінансів, банківської справи та страхування

ЩОДЕННИК

про результати виробничої практики базової

(на базі _____)
з «_____» 20__ р. по «_____» 20__ р.

Виконав: студент (ка) спеціальності
D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

(прізвище, ім'я, по-батькові, напівжирним, курсів, 16 шрифт)

Керівники:
від підприємства, організації, установи _____
(підпис) (прізвище та ініціали) печатка

від закладу вищої освіти _____
(підпис) (прізвище та ініціали) печатка

Суми – 20__

Календарний графік проходження виробничої практики

№ з/п	Найменування робіт	Тижні проходження практики			
		1	2	3	4
1.	<i>Прибуття студента на підприємство, оформлення відповідних документів, знайомство з керівником практики від підприємства та робочим місцем</i>	X			
2.	<i>Дослідження галузі функціонування підприємства-базиса практики</i>	X			
3.	<i>Фінансово-економічна характеристика підприємства</i>		X		
4.	<i>Аналіз виробничого ресурсного забезпечення діяльності підприємства</i>		X		
5.	<i>Фінансово-економічні результати діяльності підприємства та їх формування</i>			X	
6.	<i>Аналіз фінансового стану підприємства</i>			X	
7.	<i>Формулювання висновків і написання звіту. Отримання характеристики від керівника практики. Оформлення звіту. Підписання звіту керівником практики від підприємства</i>				X

Керівники практики:

від закладу вищої освіти _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

від підприємства, організації, установи _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочі записи під час практики*

Дата	Робота, що виконувалася

Керівник практики

від підприємства, організації, установи _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Печатка

«_____» _____ 20__ року

від закладу вищої освіти _____
 (підпис) прізвище та ініціали)

** Примітка Дати виставляються згідно календарного графіку проходження практики*

Відгук і оцінка роботи студента на практиці в

(база практики)

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Керівник практики від підприємства, організації, установи

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Печатка

« » 20 року

Відгук осіб, які перевіряли проходження практики

[illegible]

(підпис)

(прізвище та ініціали)

**Висновок керівника практики від закладу вищої освіти про
проходження практики**

Дата складання заліку „_____” _____ 20____ року

Оцінка:

за національною шкалою _____
(словами)

кількість балів _____
(цифрами і словами)

за шкалою ECTS _____

Керівник практики від закладу вищої освіти

(підпис)

(прізвище та ініціали)

**Зразок змісту звіту з виробничої практики базової
(на базі підприємства)**

ЗМІСТ

ВСТУП

- 1 Аналіз стану та розвитку галузі діяльності підприємства
- 2 Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства
 - 2.1 Організаційні засади діяльності підприємства
 - 2.2 Аналіз основних економічних показників діяльності
- 3 Аналіз виробничого ресурсного забезпечення діяльності
 - 3.1 Техніко-технологічна база виробництва
 - 3.2 Оборотні засоби та обігові кошти підприємства
- 4 Фінансово-економічні результати діяльності підприємства та їх формування
 - 4.1 Грошові надходження
 - 4.2 Фінансові результати діяльності
- 5 Аналіз фінансового стану підприємства
- 6 Фінансово-кредитне забезпечення і страховий захист підприємства на засадах сталого розвитку

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Зразок змісту звіту з виробничої практики базової (на базі банківської установи)

ЗМІСТ

ВСТУП

- 1 Аналіз стану та розвитку банківської сфери
- 2 Загальна та організаційна характеристика банку
- 3 Аналіз активів банку
- 4 Фінансові результати діяльності банку
- 5 Аналіз фінансового стану банку
- 6 Банківське кредитне забезпечення АПК на засадах сталого розвитку

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ*

* У додатках до звіту з практики студент повинен надати наступні документи (або копії документів) з банківської установи за місцем практики або офіційними матеріалами статистичної звітності («Вісник НБУ», «Бюлетень НБУ»):

- баланс банку (за останні три роки);
- звіт про фінансові результати діяльності банку (за останні три роки);
- тарифний план надання банківських послуг;
- документи, якими супроводжуються банківські операції та послуги (договори, угоди, платіжні документи, реєстри, заявки тощо) оформлені згідно з вимогами.

Зразок змісту звіту з виробничої практики базової (на базі страхової компанії)

ЗМІСТ

ВСТУП

- 1 Аналіз стану та розвитку страхового ринку країни
- 2 Загальна та організаційна характеристика страхової компанії
- 3 Документи та діловодство в страховій компанії, її активи
 - 3.1 Аналіз діловодства в страховій компанії
 - 3.2 Аналіз активів страхової компанії
- 4 Фінансові результати діяльності страхової компанії
- 5 Аналіз фінансового стану страхової компанії
- 6 Страховий захист АПК на засадах сталого розвитку

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ*

* У додатках до звіту з практики студент повинен надати наступні документи (копії) зі страхових компаній за місцем практики або офіційними матеріалами статистичної звітності: баланс страхових компаній (за останні три роки); звіт про фінансові результати діяльності (за останні три роки), тарифний план надання страхових послуг, документи, якими супроводжуються операції надання страхових послуг (договори, угоди, платіжні документи, реєстри, заявки тощо) оформлені згідно з вимогами.

Зразок змісту звіту з виробничої практики базової (на базі бюджетної установи)

ЗМІСТ

ВСТУП

- 1 Аналіз стану та розвитку бюджетної системи країни
- 2 Загальна та організаційна характеристика бюджетної установи
- 3 Аналіз ресурсного забезпечення діяльності бюджетної установи
- 4 Формування та виконання кошторису доходів і витрат, ведення бухгалтерського обліку та звітності
 - 4.1 Аналіз кошторису доходів і витрат бюджетної установи
 - 4.2 Аналіз бухгалтерського обліку та звітності бюджетної установи
- 5 Оцінка основних фінансових показників бюджетної установи

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ*

* У додатках до звіту з практики студент повинен надати наступні документи (або копії документів) з бюджетної установи за місцем практики

- баланс бюджетної установи (за останні три роки);
- звіт про фінансові результати діяльності (за останні три роки);
- кошторис;
- документи, якими супроводжуються господарські операції (договори, угоди, платіжні документи, реєстри, заявки тощо) оформлені згідно з вимогами.

Додаток Ж

Рекомендований перелік форм звітності та додатків до звіту

1. Статут підприємства.
2. Посадові інструкції фахівців.
3. Форми бухгалтерської і статистичної звітності.

Форма № 1. Баланс.

Форма № 2. Звіт про фінансові результати.

Форма 1-ПВ. Звіт з праці.

Форма 3-ПВ. Звіт про використання робочого часу.

Форма 2-м. Звіт про фінансові результати.

Форма 1-м. Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва.

форма №3 «Звіт про рух грошових коштів»;

форма №4 «Звіт про власний капітал»;

форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності»;

форма №6 «Додаток до приміток до річної фінансової звітності»;

форма №11 – ОЗ (річна) «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію (знос)»;

форма №1 – інвестиції (річна) «Звіт про інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення)».

Довідкова інформація до аналітичних і прогнозних розрахунків.

При проходженні виробничої практики *на сільськогосподарському підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №2 – ТР «Звіт про роботу автотранспорту»;
- форма №10 – мех «Наявність сільськогосподарської техніки в сільськогосподарських підприємствах»;
- форма №21 – заг «Реалізація сільськогосподарської продукції»;
- форма №24 (річна) «Стан тваринництва»;
- форма № 9-б-сг «Внесення мінеральних, органічних добрив, гіпсування та вапнування ґрунтів»
- форма №29-сг (річна) «Підсумки збору врожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду»
- форма №50 с.-г. «Основні економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств».

При проходженні виробничої практики *в торгівельному підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №1 – торг (місячна) «Звіт про товарообіг»;
- форма №3 – торг (квартальна, річна) «Звіт про продаж і запаси товарів в торгівельній мережі ресторанного господарства»;

- форма №3 – опт (квартальна, річна) «Звіт про продаж і запаси товарів (продукції) в оптовій торгівлі».

При проходженні виробничої практики *в транспортному підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №2 – ТР (річна) «Звіт про роботу автотранспорту»;
- форма №51 – авто (місячна) «Звіт про транспортування вантажів і перевезку пасажирів автомобільним транспортом»;
- форма №1 – послуги (річна) «Звіт про обсяги реалізованих послуг».

При проходженні виробничої практики *в промисловому підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №1П – НПП (квартальна, річна) «Звіт про виробництво промислової продукції»;
- форма №2 – інвестиції (річна) «Капітальні інвестиції»;
- форма №1 – ціни - пром (місячна) «Звіт про ціни виробників промислової продукції»;
- форма №1 – ціни - послуги (квартальна) «Звіт про ціни підприємств-виробників послуг»;
- форма №1 – підприємництво (річна і коротка річна) «Звіт про основні показники роботи підприємства»;
- форма №1 – Б (місячна, квартальна, річна) «Звіт про фінансовий результат, дебіторську і кредиторську заборгованість»;
- форма №22 – поштова «Основні показники, які характеризують господарську діяльність підприємства за рік».

При проходженні виробничої практики *на підприємстві, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД)* до основного переліку додаються:

- форма №5 – ЗЕЗ (місячна) «Звіт про експорт (імпорт) товарів, що не проходили митного декларування»;
- форма №9 – ЗЕЗ (квартальна, річна) «Звіт про експорт (імпорт) послуг».

4. Статистична звітність з праці, по кадрам і фонду заробітної плати:

форма №1 – ПВ (термінова місячна) «Звіт з праці»;

форма №1 – ПВ (термінова квартальна) «Звіт з праці»;

форма №1 – ПВ (умови праці) 1 раз на 2 роки «Звіт про стан умов праці, пільги та компенсації за роботу із шкідливими умовами праці»;

форма №3 – ПВ (термінова піврічна) «Звіт про використаний робочий час»;

форма №6 – ПВ (термінова річна) «Звіт про кількість працівників, їх якісний склад та професійне навчання».

5. Розрахунок валової продукції в порівняних цінах за три останні роки дослідження.

6. Розрахунок нарахування амортизації.

7. Розрахунок фактичної собівартості основних видів продукції.

8. Розрахунок планової калькуляції основних видів послуг, що надаються підприємством.
9. Розрахунок розцінок при нарахуванні заробітної плати за погодинною та відрядною формами оплати праці.
10. Розрахунок КТУ або методика розподілу заробітної плати між членами виробничої бригади за іншими підходами.
11. Бланки первинного обліку робіт і відпрацьованого часу.

Навчально-методичне видання

МАСЛАК Наталія Григорівна
РИБІНА Лариса Олександрівна

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА БАЗОВА

**Методичні рекомендації для здобувачів 3 курсу
(першого) бакалаврського рівня вищої освіти
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
денної та заочної форм навчання**

Суми, РВВ, Сумський національний аграрний університет,
вул. Герасима Кондратьєва, 160

Підписано до друку: квітень 2026 р. Формат А5: Гарнітура Times New Roman
Тираж: 5 примірників Замовлення _____ Ум. друк. арк. 1,4